

PARTICULARITĂȚI ALE APLICĂRII REFORMEI AGRARE DIN ANUL 1921 ÎN JUDEȚUL TULCEA

Stan Gligor

Reforma agrară din anul 1921 a fost una dintre cele mai mari reforme legislative de regimul burghezo-moșieresc în intenția de a rezolva spinoasa problemă agrară care în decursul istoriei poporului nostru a constituit mobilul unor profunde frământări sociale.

După cum este știut, încă din timpul primului război mondial, cercurile guvernante, au elaborat, determinate de starea revoluționară din țară, unele acte normative care prevedeau împroprietăriri parțiale¹⁾, dar definitivarea legislației reformei agrare a avut loc în luna iulie 1921²⁾, prin votarea acesteia de către Parlament.

Impusă „sub presiunea marilor frământări sociale și a necesităților economice obiective, burghezia înfăptuiește în anul 1921, reforma agrară care duce la exproprierea a peste 6.600.000 ha, adică 68% din întreaga suprafață de pământ deținută de moșierime”³⁾.

Datorită limitelor sale de clasă, reforma n-a rezolvat total problema agrară, dar a realizat o mai echitabilă repartitie a proprietății funciare, fapt care s-a reflectat și în îmbunătățirea condițiilor de trai și de muncă ale maselor țărănești.

Cercetarea documentelor privind aplicarea reformei agrare din arhivele tulcene, conduce la ideea că această problemă prezintă în județul Tulcea, unele particularități care necesită a fi evidențiate. Aceste particularități își găsesc originea în dezvoltarea social-economică a județului de la 1878 încoace și îndeosebi în consecințele legilor speciale aplicate în Dobrogea⁴⁾, în scopul rezolvării problemei proprietății funciare, precum și a împroprietărilor făcute înainte de primul

1) „Monitorul Oficial” Nr. 214, 15 decembrie 1918.

2) C. Hamangiu : **Codul general al României, Legi uzuale**, vol. IX—X, pag. 653.

3) N. Ceaușescu... **Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România**, Fd. politică, 1966, pag. 27.

4) Au fost elaborate în ordine : Decretul relativ la proprietățile părăsite de locuitorii Dobrogei pe timpul războiului independenței (Monitorul Oficial Nr. 1, din 1 ianuarie 1879) ; Regulamentul pentru constatarea și verificarea titlurilor de proprietate și posesiune imobiliară în Dobrogea (Monitorul Oficial Nr. 125, 23 iulie 1880) ; Legea pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea cu modificările din anii 1884, 1885, 1889, 1893, 1908 și 1912 (C. Hamangiu, **Codul general al României**, vol. II pag. 450 și **Monitoarele Oficiale** Nr. 38 din 20 mai 1893, Nr. 4 din 4 aprilie 1908 și Nr. 27 din 5 mai 1912).

război mondial⁵⁾, consecințe pe care nu le va șterge nici reforma agrară din 1921, ele menținându-se pînă la victoria relațiilor socialiste în agricultură.

În preajma aplicării reformei agrare, structura proprietății funciare în județul Tulcea, ca urmare a împroprietărilor efectuate înainte de război, era din punct de vedere a repartiției mai bună decît în celelalte județe, iar principiul care a stat la baza reformei, potrivit căruia minimul de teren cultivabil necesar existenței unei familii, 5 ha, era realizat în proporție mai mare în județul Tulcea.

Astfel proprietatea mică țărănească cu suprafețe între 1-10 ha reprezenta 78,91%⁶⁾, cea mijlocie (chiaburească) 14,95%⁷⁾, cifre mai mari înregistrînd județele Constanța cu 38,90%, Vâlcea cu 18,95% și Gorj cu 57,58%, iar proprietatea mare care urma să fie afectată de reformă deținea doar 6,14% din suprafața proprietății funciare, fiind cea mai mică din țară în raport cu județele Brăila și Ialomița, unde aceasta deținea 75,85% și respectiv 57,58%⁸⁾.

Oportunitatea aplicării reformei agrare era însă cerută de faptul că existau peste 18.000⁹⁾ locuitori fără pămînt sau cu pămînt sub 5 ha și că după război lipsa izlazurilor pentru pășune devenise extrem de acută.

De altfel, calitatea inferioară a solului (nisipos-argilos) și insuficiența inventarului agricol viu¹⁰⁾ și mort¹¹⁾ care aveau ca efect obținerea unor recolte medii la ha din cele mai mici din țară¹²⁾, se răsfrîngeau în mod defavorabil asupra puterii economice a tuturor categoriilor de proprietari.

Pentru împroprietărirea celor 18.000 locuitori cu drept la împroprietărire era necesară în medie o suprafață de 60.000 ha teren arabil, ori în județul Tulcea, de la marea proprietate nu se puteau expropria decît infima suprafață de 2202 ha¹³⁾.

Proveniența pămîntului expropriat în județul Tulcea a constituit deci o primă particularitate.

Dacă în celelalte județe pămîntul expropriat a provenit de la moșierime, în județul Tulcea, din totalul de 88.527 ha¹⁴⁾ expropriat în finalul lucrărilor de aplicare a reformei agrare, în lipsa mării proprietăți particulare, în baza art. 7 din legea agrară, s-au expropriat terenurile inundabile aparținînd Administrației pescăriilor și regiunii inundabile a Dunării, iar pentru izlazuri s-a deposedat Casa autonomă a pădurilor statului.

De asemenea, o mică parte din terenurile arabile, a fost luată de la veterani din războiul de independență, împroprietăriți în județ, dar plecați fără tendință de întoarcere¹⁵⁾. Cu o parte din loturile acestora s-au împroprietărit locuitorii fără pămînt din comunele Mihai Bravu, Sarichioi, Vintilă Brătianu, Luncavița, ș.a.¹⁶⁾.

Destinația pămîntului expropriat conferă aplicării reformei agrare în județ o altă particularitate.

În celelalte județe, pămîntul expropriat a servit scopului major al reformei, împroprietărirea țăranilor cu loturi de teren cultivabil, or în județul Tulcea, cea

5) Vezi Monitoarele Oficiale Nr. 221 din 9 ianuarie 1888, Nr. 2 din 20 aprilie 1903, Nr. 145 din 30 septembrie 1905 și Nr. 288 din 24 martie 1916.

6) Calculat în raport de cifrele date pentru proprietatea mijlocie și proprietatea moșierească.

7) Relații agrare și mișcări țărănești în România, 1908—1921, Ed. politică, București, 1967, pag. 53.

8) *Ibidem*, pag. 18—19.

9) Arh. St. Tulcea, fond Consilieratul agricol al județului Tulcea, Dos. Nr. 8/1922, fila 579.

10) În anii 1906—1907, de pildă, din totalul de 50.437 gospodării țărănești, 31.511 nu aveau boi, 31.831 nu aveau cai și 27.192 nu aveau vite mari (Arh. St. Tulcea, fond: Prefectura județului Tulcea, Serviciul administrativ, Dos. nr. 15/1907, fila 204—206).

11) Pe întreg județul Tulcea existau doar 8 mașini de semănat și 13 mașini de treierat a abur (Arh. St. Tulcea, fond: Prefectura județului Tulcea, Serviciul administrativ, Dos. nr. 15/1907, fila 199).

12) În anii 1904 și 1907, producțiile de grâu la ha au fost de 110 kg și respectiv 440 kg, iar în anii socotii buni, au atins 700—800 kg (1905). (Arh. St. Tulcea, fond: Prefectura județului Tulcea, Serviciul administrativ, Dos. nr. 15/1907, fila 12).

13) Arh. St. Tulcea, Fond: Consilieratul agricol al județului Tulcea, Dos. nr. 14/1924, fila 261.

14) *Ibidem*, fond: Prefectura județului Tulcea, Serviciul administrativ, Dos. nr. 1512/1943, fila 37.

15) *Ibidem*, fila 40.

16) *Ibidem*,

mai mare parte a pământului a fost folosit pentru rezolvarea problemei izlazurilor comunale, care era în lumea satelor într-o măsură mai mare sursa nemulțumirii țărănimii decât lipsa pământului arabil.

Majoritatea comunelor din județ, erau lipsite de terenuri de pășunat din cauză că puținul teren destinat acestui scop prin legea din 1882, în cantitate doar de 10.788 ha, a fost transformat în urma înmulțirii populației în terenuri cultivabile¹⁷⁾.

În acest scop a fost repartizată comunei o suprafață de 37.197 ha¹⁸⁾, formată din terenuri accidentate, cu subsolul stîncos, supus levigării (în caz de ridicare a materialului lemnos care asigură consolidarea lui).

Prin trecerea acestor terenuri în posesia comunelor, nu s-au asigurat întinderi de pășune suficiente și nici o administrație mai bună, ci, din contră, țărănilor li s-au limitat suprafețele prin cotele aplicate în raport cu numărul de familii sau a vitelor, obligîndu-i a-și învoi vitele, din cauza insuficienței izlazului comunal, așa cum o făcuseră mai înainte pe terenurile neexpropriate din posesia C.A.P.S. și P.A.R.I.D., plătind taxe atît la comună cît și la stat, pe cînd altădată plăteau numai o singură taxă.

O altă particularitate constă în faptul că fondul funciar expropriat pentru împrumietărare în județul Tulcea și așa insuficient, a fost diminuat prin repartizarea a 6000 ha¹⁹⁾ Oficiului Național al Colonizării.

Datorită reducerii acestui fond, un număr de 5.905 de locuitori²⁰⁾ îndreptățiți la împrumietărare, n-au primit pămînt, fapt ce a făcut ca județul Tulcea să figureze în categoria regiunilor cu cereri de împrumietărare nesatisfăcute²¹⁾.

O altă particularitate constă în factorii care au contribuit la menținerea unui ritm extrem de lent în aplicarea reformei agrare în județ. *În tergiversarea aplicării reformei agrare, principalul factor în județul Tulcea, în lipsa proprietarilor privați, a fost statul.* Atît Administrația pescăriilor și regiunii inundabile a Dunării cît și Casa autonomă a pădurilor statului — ca principali deținători de pămînt expropriabil — au refuzat sistematic de a ceda pămîntul pentru împrumietărare. De pildă, în Delta Dunării, pînă în anul 1929, nu s-a efectuat nici o împrumietărare²²⁾.

Un alt factor specific județelor din Dobrogea care a contribuit la imprimarea unui ritm extrem de lent reformei, a fost verificarea lucrărilor de parcelare efectuate în Dobrogea, în perioada 1883-1887, pe considerentul că parcelarea din această perioadă ar fi frustat statul de întinse suprafețe de pămînt²³⁾. De aceea între anii 1928-1929, nu s-a putut executa în județ nici o parcelare pe pămînturile distribuite împrumietărilor²⁴⁾.

Practicarea pe scară întinsă de către Consilieratul agricol al județului, organul însărcinat cu înfăptuirea reformei agrare, a arendării către țărani a pămîntului expropriat, a făcut ca lucrările de împrumietărare să capete un caracter provizoriu, tergiversîndu-se pînă în preajma celui de-al doilea război mondial, definitivarea împrumietărării²⁵⁾.

În anul 1939, județul Tulcea se situa pe locul al doilea în ceea ce privește suprafața de pămînt expropriată dar nepredată la împrumietărare²⁶⁾.

Aceste metode folosite de către organele chemate a aplica reforma agrară în județ au dat naștere la numeroase conflicte individuale între locuitorii cu drept de împrumietărare și cei colonizați, îngreunînd în genere lupta țăranilor

17) D. Sandru : „Aplicarea reformei agrare din 1921 în Delta Dunării“ în Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A.D. Xenopol“, IX, 1972, Iași, pag. 334.

18) Arh. St. Tulcea, Fond : Prefectura județului Tulcea, Serviciul administrativ, Dos. nr. 1512/1943, fila 39.

19) *Ibidem*, Dos. nr. 612/1933, fila 4.

20) *Ibidem*, Dos. nr. 1512/1943, fila 40.

21) D. Sandru : *Lucr. cit.* pg. 334.

22) D. Sandru : *Lucr. cit.* pag. 338.

23) *Ibidem*, pg. 337.

24) D. Sandru : *Evoluția lucrărilor de expropriere și împrumietărare operate în baza legilor de reformă agrară din 1921*, în Studii revistă de istorie nr. 25, 1972 nr. 2, pag. nr. 292.

25) Arh. St. Tulcea, Fond : Prefectura jud. Tulcea, Serviciul administrativ, Dos. nr. 1522/1943 fila 40.

26) *Ibidem*.

împotriva adevăraților exploatare care în județ erau organele specializate ale statului, Casa Autonomă a Pădurilor Statului și Administrația Pescărilor Statului.

Aplicarea reformei agrare în județul Tulcea, n-a produs schimbări esențiale în agricultura județului și nici în natura relațiilor sociale din mediul sătesc, ci a contribuit la agravarea procesului de fărâmițare a proprietății.

Astfel în 1941, în județul Tulcea, numărul celor lipsiți de pământ reprezenta 5,5%, fiind superior mediei pe țară care era de 3,7%²⁷⁾. Țărâtimea săracă a ajuns să reprezinte 47,1%, cea mijlocasă 33,1%, chiaburimea 14% și moșierimea cu peste 50 de ha doar 0,4% din totalul proprietarilor de pământ²⁸⁾.

Or, în condițiile unei pronunțate fărâmițări a proprietății, productivitatea agriculturii județului era foarte scăzută, situația precară agricolă punându-și amprenta și asupra vieții sociale a satului tulcean.

Numai statornicirea relațiilor de producție socialiste în agricultură, prin transformarea gospodăriilor individuale în unități agricole socialiste, avea să constituie singura cale de ridicare a țăranimii muncitoare pe calea progresului.

Județul Tulcea, care a făcut parte din regiunea Dobrogea, a fost printre primele județe ale țării în care s-a încheiat cooperativizarea agriculturii încă din anul 1957.

LES PARTICULARITÉS DE L'APPLICATION DE LA RÉFORME AGRAIRE DE 1921 DANS LE DÉPARTAMENT DE TULCEA

— r é s u m é —

Grâce aux lois spéciales appliquées à la Dobroudja en vue de résoudre au mieux la question de la propriété foncière, grâce aussi à la distribution des terres, en pleine propriété effectuée avant la première guerre mondiale, la structure de la propriété terrienne se présentait dans le département de Tulcea comme plus équilibrée, reposant sur une répartition plus équitable que dans le reste du pays. Là c'étaient les propriétés moyenne ou petite qui prédominaient et le pourcentage de grands domaines affectés par la réforme était le plus bas de tout le pays.

L'absence des grands domaines privés, ainsi que la colonisation du département de Tulcea devaient donner lieu à certaines particularités dans l'application de la réforme agraire. Ces particularités portent sur l'origine et la destination des terres expropriées, donnant lieu en plus, par des méthodes spéciales, à des tergiversations qui se sont prolongées jusque pendant la seconde guerre mondiale.

27) M. Dulea și S. Hartia : „Constanța, prima regiune colectivizată”, Ed. politică, București 1960, pg. 28.

28) Calculat după datele din lucrarea „Constanța, prima regiune colectivizată”.